

воспитателя к развитию ребенка как субъекта социального действия. Проанализированы психологические основы развития в ребенка дошкольного возраста социальных умений и навыков в контексте развития их социальных компетенций.

Ключевые слова: методология, системный подход, подготовка будущего педагога-дошкольника, социальное развитие старшего дошкольника.

Lesina T. M.

SOME METHODOLOGICAL ORIENTED PERSPECTIVES FOR THE TRAINING OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS TO THE DEVELOPMENT OF SOCIAL SKILLS AND SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN

In the article some parameters of the systemic expedition are considered - the methodological basis for the development of the pedagogical strategy for the preparation of the future educator for the development of social skills and skills in senior preschool children. Attention is focused on the interrelation, interdependence and interdependence of the basic ideas of systemic nature with the dominants of synergetic, axiological, acmeological approaches with a view to comprehensively comprehending the specifics of the process of preparing the future educator for the development of the child as a subject of social action.

In particular, in the context of the synergistic approach, an understanding is gained of how, for example, «chaos» becomes the basis of a creative beginning. According to the acmeological approach, positions are considered when the subject of pedagogical activity, in this case, the educator of preschool educational institutions, is guided by the possibility of achieving consistently high results in professional activity. Such a vector of understanding resources above these approaches allowed the author of the article to come to the conclusion that when developing an experimental strategy for the preparation of a preschool teacher capable of developing a child as a subject of social action, the methodological guidelines of these strategies should be considered. The position is also substantiated that from the point of view of modern knowledge there is no universal approach to the study of pedagogical phenomena.

Key words: methodology, systemic approach, preparation of the future preschool teacher, social development of the senior preschooler.

УДК 37.091

Грутень А. В.*

СТУДЕНТИ УНІВЕРСИТЕТІВ НАУК ПРО ЖИТТЯ ТА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСОБЛИВА СОЦІАЛЬНА ГРУПА МОЛОДІ

У статті аналізується сутність поняття «студентська молодь», психологічні особливості студентства як соціальної групи, вікові психологічні особливості студентської молоді. Визначено особливості студентів університетів наук про життя та навколишнє середовище як особливої соціальної групи молоді, для якої характерними є певні ідентифікаційні та сутнісні риси. Підкреслено, що духовний світ студентської молоді перебуває в процесі безперервного становлення і формування. Визначено специфіку університетів наук про життя. Виділено характерні особливості біономічних професій («людина – природа»). Зроблено висновок, що студентство – це інтелектуальний і управлінський потенціал суспільства.

Ключові слова: студентство, студентська молодь, студенти університетів наук про життя, особлива соціальна група молоді, соціальна група, університети наук про життя та навколишнє середовище, біономічні професії.

На сьогодні суспільство ставить перед нами завдання бути не тільки неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань та високої культури, а й прагнути до втілення в собі людського ідеалу. Ціннісне ставлення людини до світу й до самої себе виробляється, змінюється та трансформується упродовж

*© Грутень А. В.

усього життя, складаючись у певну їх ієрархію цінностей.

Особливу соціальну категорію молодих людей складає студентська молодь. Ця соціальна група за характером своєї діяльності, поглядами, ціннісними орієнтаціями дуже близька до інтелігенції, яка відіграє фактично головну роль у продукуванні й розповсюдженні ціннісно-нормативних орієнтирів суспільства.

Студентське життя – найбільш сприятливе для формування ціннісного компонента студента як цілісної особистості.

Для того щоб складові світогляду студента – цінності, життєві норми, погляди, переконання, вірування, принципи, ідеали, стереотипи – реалізовувались у практичних вчинках і діях, необхідними є емоційно-вольове освоєння їх студентами, перетворення на особисті погляди, переконання, вірування та вироблення певної психологічної настанови у студента на готовність діяти.

Ураховуючи соціально-економічні, соціально-демографічні та суспільно-політичні чинники, студентство є перспективною частиною суспільства в силу свого віку, фізичного потенціалу, духовних сил і нереалізованих можливостей. Вікова самосвідомість залежить від напруження в суспільстві, наповненості життя подіями. Вивчаючи студентську молодь та тенденції, що мають місце в цьому середовищі, слід ураховувати істотні зміни, що відбулися в самому суспільстві, – трансформацію його основних інститутів, основних характеристик і сенсотворних цінностей. Адже в суспільстві та у вищому навчальному закладі всі ці процеси по-своєму переломлюються в життєдіяльності суспільства й людини.

Сутність і особливості студентства як особливої соціальної групи молоді вивчають такі галузі науки, як соціологія, вікова і соціальна психологія, педагогіка вищої школи, соціальна педагогіка та ін. Зокрема ці проблеми досліджували такі науковці: В. Аридін, Г. Атанов, С. Гончаренко, Л. Даниш, К. Делікатний, М. Машовець, Г. Мешко, В. Нагаєв, Ф. Рейс, І. Шайдур та ін.

Значна частина теоретичних досліджень студентської молоді представлена в роботах А. Запісоцького, С. Іконникової, В. Лисовського, А. Козлова, Ю. Колесникова, Л. Рубіної, Т. Петрової, Є. Слуцького. Майже всі ці дослідники під час кваліфікації студентства зупиняються на факті схожості сьогоденної динаміки ціннісних орієнтацій з суттєвою трансформацією ціннісних орієнтацій студентів початку ХХІ століття.

Такі дослідники, як Ю. Бабанський, О. Власенко, О. Дмитрієв, М. Кирилова, Н. Пасько, Ф. Хайрулін, виокремлюють студентство як специфічну соціально-професійну групу у зв'язку з її особливою роллю у структурі суспільства. Єдність цілей і завдань в оволодінні професією, відносна ідентичність моделей життєдіяльності, спільність потреб та інтересів унаслідок вікових характеристик роблять можливим і необхідним детальне врахування специфічних особливостей соціально-професійної групи. А це у свою чергу забезпечує результативність формувального впливу всіх чинників навчально-виховного процесу у ВНЗ на особистість майбутнього спеціаліста.

Багато вітчизняних дослідників вважають, що сьогодні студентство є однією з найбільш проблемних соціальних груп, що пояснюється його внутрішньою мобільністю й динамічністю, а також багатьма зовнішніми чинниками, зокрема ускладненням усієї соціальної структури українського суспільства, змінами в політичній, економічній, культурній, соціальній, комунікативній, освітній та інших сферах життєдіяльності.

Мета статті – визначити специфічні особливості студентів університетів наук про життя як особливої соціальної групи молоді.

Основним елементом соціальної структури суспільства є соціальна група – сукупність людей, що мають загальну соціальну ознаку й виконують суспільно необхідну функцію в загальній структурі суспільного поділу праці й діяльності.

Студентство як соціальна група виникло в ХІ-ХІІ ст. завдяки відкриттю в Європі перших вищих навчальних закладів. Воно об'єднало молодих людей, які свідомо

та цілеспрямовано оволодівають професійними знаннями, уміннями й навичками, набувають професійних якостей, готуються до виконання важливих професійних, культурологічних, громадсько-політичних, сімейних та інших функцій через навчання.

Постановка проблеми студентства як особливої соціально-психологічної та вікової категорії належить психологічній школі Б. Ананьєва, який розглядає студентський вік від 17-18 до 35-40 років, у той час як інші сучасні дослідники звужують межі цього етапу від 17-18 років до 25 років (І. Зимня), до 22-23 років (Т. Тарасова).

Період з 17 до 25 років (пізня юність, або рання зрілість) характеризується найбільшими змінами, що визначаються високими показниками розвитку інтелектуальних функцій. Юнацький вік можна характеризувати як усталену концептуальну соціалізацію, коли формуються усталені властивості особистості. При цьому засвоюються як норми відносин між людьми, так і професійно-трудова вміння і навички. У подальшому людина вже не лише засвоює соціальний досвід, а й відтворює його шляхом активного впливу на середовище через свою діяльність. На цей період припадає початок навчання у вищих навчальних закладах, що характеризується максималізмом і категоричністю оцінок, які інколи переходять у негативне ставлення до думки дорослих, несприйняття їхніх порад, що може призводити до конфліктів.

Студентський вік – це сенситивний період для розвитку основних соціогенних потенцій людини як особистості. До них належать: формування професійних, світоглядних і громадських якостей майбутнього фахівця; розвиток професійних здібностей як передумова подальшої самостійної професійної творчої діяльності; становлення інтелекту і стабілізація рис характеру; перетворення мотивації та всієї системи ціннісних орієнтацій; формування соціальних цінностей у зв'язку з професіоналізацією. Тобто під час навчання у ВНЗ відбувається соціалізація студента як особистості [3].

Л. Жалдак стверджує, що студентство – це молоді люди приблизно одного віку, яким властиві нестійкий матеріальний стан, незначний життєвий досвід, переважно відсутність власної сім'ї, добре розвинене почуття колективізму, комунікабельність, гумор, оптимізм, потреба у спілкуванні та належності до групи [5].

Результати досліджень науковців Б. Ананьєва, Ю. Кулюткіна, А. Реана, В. Рєпкіна, В. Сластеніна та ін. дають підстави схарактеризувати студента як особливого суб'єкта навчальної діяльності із соціально-психологічного та психолого-педагогічного аспектів.

За Л. Балабановою, студентство є особливою професійно-виробничою групою, об'єднаною певною віковою категорією, специфічними особливостями праці та умовами життя, які можуть відбиватись на стані здоров'я майбутніх спеціалістів [1].

Д. Медведєв зазначає, що студентство може розглядатись як мобільна соціальна група, основною метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання високих професійних та соціальних ролей у матеріально-духовному виробництві. У соціальній структурі суспільства студентство може бути назване соціальною групою, що за своїм соціальним становищем стоїть найближче до інтелігенції, є її резервом [7].

Н. Моргунова та Т. Хомуленко визначають студентство як особливу соціальну категорію, специфічну спільноту, організовану об'єднану інститутом вищої освіти. Воно охоплює людей, які цілеспрямовано, систематично оволодівають знаннями та професійними вміннями, зайняті навчальною діяльністю [8].

На думку Н. Гаврілової, студентство потенційно є найінтелектуальнішою і найактивнішою частиною соціуму, яка визначатиме перспективу його розвитку на десятиліття. Як специфічна соціокультурна спільнота, що характеризується тимчасовістю свого соціального статусу, інтенсивністю та широтою контактів, нестачею власного життєвого та соціального досвіду, практичних навичок, мінливістю орієнтирів поведінки, а разом з тим допитливістю, потягом до розширення знань, полярним баченням проблем і намаганням їх вирішити в найбільш радикальний спосіб,

максималізмом, перебільшеною оцінкою власної думки, конфронтаційністю щодо старших, студентство найбільш яскраво генерує та презентує новітні ідеї, передові погляди» [4, с. 2].

У межах особистісно-діяльнісного підходу студент розглядається як активний, здатний самостійно організувати свою діяльність суб'єкт педагогічної взаємодії. Йому властива специфічна спрямованість пізнавальної та комунікативної активності на вирішення конкретних професійно орієнтованих завдань [2].

Характерні риси студентів, які відрізняють їх від інших груп молоді цього віку: вищий освітній рівень; прагнення до знань; висока соціальна активність; досить гармонійне поєднання інтелектуальної та соціальної зрілості [9].

М. Остапенко визначив основні риси, які дозволяють розглядати студентство як особливу частину молоді: інтелектуальний потенціал нації, від якого залежать перспективи розвитку країни; формування поглядів, позицій та навичок участі в політичному житті і становлення якісно нового покоління, що має усвідомити цінності демократичної політичної культури [12, с. 9].

Духовний світ студентської молоді перебуває в процесі безперервного становлення й формування. Молодій людині в силу нестабільності внутрішніх критеріїв ставлення до зовнішнього світу притаманна нестійкість, гнучкість, рухливість, багатоваріантність, непередбачуваність у своїх відносинах до навколишньої дійсності [10, с. 32].

Структурними компонентами формування духовності є індивідуальна презентованість людини, її духовні, пізнавальні, соціальні потреби, самоактуалізація, різні види діяльності.

Для студента існує два альтернативних шляхи духовного розвитку: сприйнявши нові ідеї, чіткіше визначитися у своїх релігійних поглядах або стати вільнодумцем. На студентські роки припадає процес самоствердження молодої людини, коли відбувається пошук форм, засобів, шляхів індивідуального самоствердження. Самовизначаючись у наявному світоглядному різноманітті, студент стає носієм певних цінностей, які стають для нього своєрідною мережею духовних координат для самоствердження й самореалізації.

У Болонській декларації наголошується, що університети мають забезпечити майбутнім поколінням таку освіту й виховання, які б сприяли бережливому ставленню до гармонії навколишнього середовища і самого життя.

Університети наук про життя спеціалізуються в галузі відновлювальних ресурсів, проводять активну науково-дослідну діяльність у сфері вивчення й охорони природних ресурсів, екології.

Головною метою таких університетів є не тільки підготовка висококваліфікованих спеціалістів і науковців, але й постійне розроблення інноваційних підходів у вивченні проблем навколишнього середовища.

Значну увагу приділяють вивченню поточних проблем сучасного навколишнього середовища. Саме ж викладання базується на динамічних дослідженнях та високому рівні практичної актуальності з використанням сучасних дидактичних методів. Це спонукає студентів і випускників розвивати власні ідеї. Така освіта дозволяє не тільки досконало володіти своїм фахом, а й зрозуміти складні міждисциплінарні зв'язки.

Дослідницькі та освітні програми університету наук про життя дозволяють студентам з усього світу кидати виклик глобальним проблемам, пов'язаним із захистом навколишнього середовища, охороною здоров'я людей і тварин, відновлюваних джерел енергії, харчової індустрії, а також управління земельними ресурсами.

Студенти університетів наук про життя не просто отримують теоретичні знання, але й постійно залучаються до вирішення реальних екологічних завдань. Університети мають можливість експериментувати – здійснювати просвітницьку роботу з питань екології та охорони навколишнього природного середовища серед студентів; проводити наукові дослідження у сфері екології; працювати над створенням безпечних

для атмосфери умов вирощування овочів і фруктів; досліджувати зміни клімату і їхній вплив на демографію; допомагати студентам у реалізації власних ідей та проєктів.

Студенти університетів наук про життя як особлива соціальна група молоді характеризується особливими умовами життя, праці та побуту, соціальною поведінкою і психологією, системою ціннісних орієнтацій, професійною спрямованістю, сформованістю стійкого ставлення до майбутньої професії, зумовленого правильним професійним вибором, адекватністю та повнотою уявлення студента про обрану професію. Їм властиві прагнення до нових ідей і прогресивних перетворень у суспільстві, створення можливостей, реалізації та поширенню екологічних ідей заради гармонійного співіснування з природою.

Професії, об'єктом яких є жива і нежива природа, – це так звані біономічні професії («людина – природа»). Провідним предметом таких професій є живі організми, умови їх життя, біологічні і мікробіологічні процеси. Слід зазначити, що багато ознак такого предмета не є постійними: під впливом людини та природних чинників у ньому неперервно відбуваються певні зміни. Специфічною особливістю цих змін є те, що вони відбуваються повільно й непомітно, унаслідок чого не завжди можуть бути помічені людиною. Цей факт ускладнює взаємодію спеціаліста з предметом своєї праці. Також важливою особливістю означеного предмета є недостатня доступність його для сприймання (біохімічні і мікробіологічні процеси, які відбуваються в рослинах, в організмах тварин, у ґрунті).

Загальною класифікаційною ознакою професій «людина – природа» є і мета праці, тобто наслідки, яких чекає суспільство. Вона формується на основі засвоєння виробничого завдання і відбиває результати, яких людина має досягти наприкінці своїх дій. Тому зміст цілей біономічних професій можна визначити, аналізуючи основні виробничі завдання, які розв'язує спеціаліст певної професії.

Визначимо основні психологічні вимоги до біономічних професій: успішна діяльність спеціалістів цієї групи професій залежить від здатності передбачати й оцінювати мінливі природні фактори. Тому той, хто обирає одну з професій цієї групи, повинен мати велике терпіння, наполегливість, бути готовий до праці у важких погодних умовах; представникам зазначеного типу професій необхідно володіти не тільки широкими знаннями, а й хорошою уявою, своєрідним оперативним мисленням, необхідним для вирішення конкретних завдань за значної мінливості цілей і умов праці; деякі психічні якості, необхідні для успішної діяльності спеціалістів цього типу професій, диктуються не лише предметом, а й знаряддями праці; до спеціалістів професій типу «людина – природа» ставляться значні вимоги щодо довгочасної пам'яті, здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, надовго розділеними у часі [6].

Професії типу «людина – природа» мають свої характерні особливості. Вимоги, які ставлять професії цього типу до спеціаліста, – багатогранні, потребують мобілізації різних специфічних для такої праці психологічних якостей і властивостей. Наявність комплексу цих якостей і властивостей в особистості забезпечує їй успішне оволодіння професією і є критерієм придатності до такого виду праці.

У цілеспрямованій роботі педагогів, викладачів і кураторів, сім'ї, церкви, політичної та освітньої системи й окремо взятої особистості над собою відбудеться успішне, духовне відродження студентської молоді, гармонізація соціального життя нації. Адже духовне життя народу, його майбутнє передусім залежить від рівня духовності, утвердженої в молоді, яка тепер навчається, а завтра прийде молодими фахівцями на роботу.

Отже, студентство – це великий інтелектуальний і управлінський потенціал культурно-духовної, державно-адміністративної, економіко-матеріальної сфер суспільства. Студенти як особлива соціальна група молоді характеризуються особливими умовами життя, побуту і праці, суспільною поведінкою і психологією, системою ціннісних орієнтацій.

Важливими сутнісними характеристиками студентів університетів наук про життя як особливої соціальної групи молоді є такі: поповнення інтелектуального потенціалу країни, вивчення поточних проблем сучасного навколишнього середовища, вирішення реальних екологічних завдань, особливий характер праці, специфічно організована навчальна діяльність, достатньо високий культурний і інтелектуальний рівень, прагнення до максимальної самореалізації, відкритість до інновацій. Вимоги, які ставлять біономічні професії до спеціаліста, – багатогранні, потребують мобілізації різних специфічних для такої праці психологічних якостей і властивостей.

У різноманітні чинних світоглядних парадигм молодь прагне знайти себе, зокрема й духовно. Релігійні погляди студентів неоднорідні і залежать від багатьох факторів, серед яких визначальними є індивідуальні особливості світосприйняття студентів, характеристики референтної групи, рівень розвитку студентського колективу. Одночасно релігійна поведінка студента завжди є відображенням поглядів, ціннісних орієнтацій, установок того соціального середовища, представником якого вона є.

Від того, наскільки молоде покоління національно свідоме, патріотичне, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних здобутків української держави, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси.

Перспективою подальшого дослідження є діагностика сформованості ціннісного ставлення до водних ресурсів у студентів університетів наук про життя та навколишнє середовище.

Література:

1. Балабанова Л. М. Категория нормы в психологии студенческого возраста: теоретико-методологический аспект. Харків: Консум, 1999. 239 с.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. Москва: Высшая школа, 1991. 207 с.
3. Виноградова В. Проблеми соціалізації студентської молоді. Київ: Український центр політичного менеджменту. URL: <http://www.politik.org.ua>
4. Гаврілова Н. С. Релігійна свідомість сучасного студентства в контексті світоглядного плюралізму (на матеріалах України): дис. ... канд. філос. наук: 09.00.11 / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ, 2007. 192 с.
5. Жадак Л. М. Педагогічні умови гуртування студентської групи вищих аграрних закладів освіти (Теоретико-методичний аспект): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02/ НАУ. Київ, 2001. 235 с.
6. Загальна характеристика типу професій «людина – природа». URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/psychology/29128/>
7. Медведев Д. А. Образ мира современного студента: основы системно-текстологической парадигмы. Астрахань: Астр. пед. ун-та, 2001. 198 с.
8. Моргунова Н. С. Психологічні передумови організації самостійної роботи студентів: монографія. Харків: Міськдрук, 2011. 134 с.
9. Мося І. А. Формування колективу студентської групи вищого аграрного навчального закладу. Науково-методичні рекомендації. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2011. 33 с.
10. Ніколаєвська А. М. Релігійна ідентичність в системі соціальних ідентичностей українського студентства. *Socioprostir*: міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. Харків. 2011. № 1 (2). С. 31-36.
11. Ніколаєнко С. М., Шинкарук В. Д., Рудень Д. М., Сопівник Р. В., Сопівник І. В., Петрів Г. В., Кушнір А. О., Мойсеев В. В., Давидова О. П. Фахівець, громадянин, патріот: програма виховання студента. Київ: АЙ СІ ЕС – Актив, 2016. 74 с.
12. Остапенко М. А. Політична культура сучасної студентської молоді в Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2000. 15 с.

Трутенъ А. В.

СТУДЕНТЫ УНИВЕРСИТЕТОВ НАУК О ЖИЗНИ И ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЕ
КАК ОСОБАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ГРУППА МОЛОДЕЖИ

В статье анализируется сущность понятия «студенческая молодежь», психологические особенности студенчества как социальной группы, возрастные психологические особенности студенческой молодежи. Определены особенности студентов университетов наук о жизни и окружающей среде как особой социальной группы молодежи, для которой характеристиками являются определенные идентификационные и сущностные черты. Подчеркнуто, что духовный мир студенческой молодежи находится в процессе непрерывного становления и формирования. Определена специфика университетов наук о жизни. Выделены характерные особенности биомимических профессий («человек – природа»).

Ключевые слова: студенчество, студенческая молодежь, студенты университетов наук о жизни, особая социальная группа молодежи, социальная группа, университеты наук о жизни и окружающей среде, биомимические профессии.

Truten A. V.

STUDENTS OF UNIVERSITIES OF SCIENCES ON LIFE AND THE ENVIRONMENT
AS A SPECIAL SOCIAL GROUPS OF YOUNG PEOPLE

The article analyzes the essence of the concept of student youth, psychological peculiarities of students as a social group, psychological peculiarities of student youth. The peculiarities of the students of the universities of life sciences and the environment as a special social group of youth for which characteristics are certain identification and essential features are determined.

It is emphasized that the spiritual world of student youth is in the process of continuous formation and formation. Structural components of the formation of spirituality are the individual expressiveness of man, his spiritual, cognitive, social needs, self-actualization, and various activities.

Characteristic features of biomimetic type professions («man – nature») are distinguished. The leading subject of the profession of type «man – nature» are living organisms, their living conditions, biological and microbiological processes.

The specifics of the universities of life sciences have been determined. Such universities specialize in the field of renewable resources, conduct active research in the field of study and protection of natural resources, ecology.

It is concluded that students are a great intellectual and managerial potential of the cultural-spiritual, state-administrative, economic-material sphere of society.

The prospect of further research is the diagnosis of the formation of value attitudes toward water resources at university students of life sciences and the environment.

Key words: student, student youth, university life science students, special social youth group, social group, life sciences and environment, biomimetics professions.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.